

PAPER DETAILS

TITLE: EGITIMDE DRAMA VE/VEYA DRAMADA EGITIM

AUTHORS: H Nâln GENÇ

PAGES: 89-104

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31462>

EĞİTİMDE DRAMA VE/VEYA DRAMADA EĞİTİM

H. Nâîân GENÇ*

ÖZET

Bu çalışmada eğitimde drama, bu kavramın eğitbilimsel kazanımları yönünden değerlendirilmiştir. Kişinin sosyal, eğitimsel ve psikolojik gelişiminde önemli katkılar sağlayan dramanın eğitbilimsel boyutundan ve drama çalışmalarından söz edilmiştir. Eğitimde dramanın aslında drama yoluyla eğitim anlamıyla eş değer tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, dramayı yalnızca bir alana sığdıran eğitimde dramanın değil, bireye olumlu, etkin ve kalıcı katkılarından dolayı dramada eğitim olduğunun da altı çizilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eğitimde drama, drama, eğitim.

ABSTRACT

In this study, drama in education has been evaluated in terms of its pedagogical context. The pedagogical concept and the studies on drama, which had significant contribution on the social, educational and psychological development of an individual, have been cited. The claim that drama in education is equivalent to training in terms of drama has been emphasized. As a consequence, not the drama in education that takes drama in only one field but education through drama that contributes to individual affirmatively, influentially and permanently has been underlined once again.

Key words: drama in education, drama, education.

* Yard.Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı.

0. Giriş

Bu çalışmada drama kavramı ve eğitim ilişkisi değerlendirilmiştir. Öğretim yöntemi olarak kullanılan drama pek çok isimle anılmaktadır. Bu isimlendirilmeler içinde başta gelen ‘eğitimde drama’, drama-eğitim ilişkisini en açık biçimde anlatanıdır. Bu isimlendirmeye, eğitimin bireye sağladığı kişisel, toplumsal kazanımlarla dramanın olumlu etkilerinin örtüştüğü ve daha açık bir biçimde yansıtıldığı düşünülebilir. Drama yoluyla eğitim, eğitim kavramının kanıksanmış çağrışımını yıkan ve yerine yaşayarak, üreterek, imgelemlerle yaşantıya aktarım sağlayan çağdaş bir model sunmaktadır. Bu kapsam çerçevesinde, eğitimde drama kavramı drama yoluyla ve dramanın içinde yaşayarak, canlandırarak, duyumsayarak, gözlemleyerek ve eleştirerek eğitime açılım sağlamaktadır.

1. Eğitim Kavramı ve Öğeleri

Eğitim sözcüğü, çok yönlü ve geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle de, bu kavrama ilişkin kişisel düşünce ve yorumlara göre farklı bakış açılarının olabileceği bilinmeli ve kabul edilmelidir. Eğitim kavramı kişinin sosyal ve iş yaşamında, birikim, gelişim ve dencyimlerinin yaşantıya dönüştürülmesidir. Başka bir anlatımla, istenilen davranış değişimlerinin geliştirilmesi ve sağlanmasıdır.

Eğitim, çeşitli kaynaklarda şu şekilde tanımlanmaktadır. “John Dewey’e göre eğitim; hayata hazırlık değil, hayatın kendisidir. Eğitimin amacı; ne düşünüleceğini değil, düşünmeyi öğretmektir” (Asan, 1999: 32).

Bir başka tanımlama ise, “eğitim deyince aklımıza önce eğitilecek kişiler ve bu kişileri eğiten kurumlar gelir” biçimindedir (Sayın, 1990: 25). Bu bakış, eğitimi hem kurumsal yönden, hem de kişiler bazında ele alan bir görüştür.

Eğitimi, eşsüremli ve artsüremli olarak tanımlamak da olasıdır. “Geçmişte eğitimnin amacı, bireye bilgi ve beceri kazandırmak, çocuğu yetişkin toplumuna hazırlamaktı. Bu gün ise eğitimin amacı, ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi nerede ve nasıl kazanabileceğini bireye öğretmek, sürekli değişen toplum kurallarına uyum sağlayabilecek, her türlü soruna yeni çözümler getirebilecek bireyler yetiştirmektir” (Razon, 1990: 215).

Bir başka bakış açısına göre de, “çağdaş bir eğitim kişinin yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, bildiklerini uygulayabilen nitelikler kazanmasını sağlayan kişilik geliştirici bir eğitimidir” (Ozil, 1990: 37).

Klasik bir tanımlamayla anlatıldığında, eğitim kavramının üç temel ögeden oluştuğu söylenebilir. İlki, bilgiyi öğrenenc aktaracak bir öğretene ya da öğretmene, diğeri bilgiye ulaşmak isteyen öğrenen ya da öğrenci, sonuncusu ise bu aktarımın yapılacağı fiziksel bir ortam ya da alan yani okuldur. Öğretmen bilinen en yalın tanımı ile gerekli bilgi ve eğitimbilimsel donanıma sahip alanında uzman kişidir. 739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunun 43. maddesi öğretmenliğin “devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlarken; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda; “öğretmenlerin devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlü özel bir ihtisas mesleği olduğu ve bu mesleğe hazırlığın genel kültür, özel alan eğitimi ile pedagojik formasyonla sağlanılabileceği” belirtilmektedir. Bir başka tanımlamada da şöyledir; “öğretmen, eğitim çevresinin düzenleyicilerinden biridir. Öğretmen ve yöneticiler eğitim ortamının etkisini en iyi gösterecek şekilde düzenlenmesini sağlamakla yükümlüdür” (Fidan, 1996: 11). Öğretmenin eğitimi düzenlemekteki sorumluluğu, diğere pek çok etmenin varlığına karşın, çoğu kez onu koşulsuz tek hedef yapabilmektedir (Sünbül, 2001: 224). Ancak öğretmen yalnızca öğretme yükümlülüğünü üstlenen değil, öğretme işini öğretendir. “Öğretmen çok bilgili ve

bilgisini aktaran kişi olmasından çok, öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrenmenin yollarını öğreten bir anlayışa sahip kişidir” (Kuran, 2002: 254). Tüm bu değerlendirmelerin de gösterdiği gibi öğretmen gerek donanımı gerekse eğitimsel yönü ile örnek bir kişi olmak durumundadır. “İyi bir öğretmen olmak için eğitim fakültelerinde alınan uygulamalı eğitimin yetersiz olduğu belirtilmekte ve artırılması önerilmektedir”(Gönen ve diğ., 2001: 258). Öğretmenlerin kişilik özellikleri yanında öğretim yöntemleri de doğrudan öğrencilerine yansımaktadır. Örneğin, “öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelendiği bir çalışmada öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yoğunlaştığı sınıflarda öğrencilerin olumlu tutum geliştirdikleri ve mesleği benimsemeye başladıkları görülmüştür” (Çapa ve Çil, 2000: 72).

Eğitimin gerçekleşmesini sağlayan bir diğer gereklilik de, bu eğitimin yapıldığı ortamdır; yani okuldur. Okul; “her türlü öğretim ve eğitimin düzenli, sistemli bir şekilde uzman kişiler olan öğretmenler tarafından belirlenen yöntemlerle istenilen hedefler doğrultusunda gerçekleştirildiği bir yer” olarak tanımlanmaktadır (Tutkun, 2002: 239). Okulun fiziki bir ortam olmasının dışındaki kavramsal anlamı ile eğitim yaşamının unutulmaz anılarının yaşandığı kalem, kitap, defter kokan ‘büyülü’ bir dünyadır. “Okulun yapısı, amaçları, formal yanını; atmosferi, klikler, çeteler ve çatışmalar, okulun informal yanını gösteren örneklerdir” (Tezcan, 1992: 231). Bu yaklaşımla okulun formal yapısı yanında informal yapısının da oldukça önemli olduğu kabul edilir bir gerçektir.

2. Dramanın Doğası Üzerine Bir Tartışma

Dramayı insana dair duygu, düşünce ve/veya niteliklerin yine insana özgü bir sorunun, bir anın görüntüsünün sanatsal boyutta canlandırması diye tanımlamak olasıdır. Özünde yapmak ve oynamak gibi iki asal eylemi barındıran drama, anlam üretme sürecidir. Yaşama dair bir olayın ya da durumun gösterimidir. Bu gösterimde var olan yaşamın kendisi değil, yansılanmasıdır. Yaşamın yansıtılmasının tek yolu

.....Yıl: 2005.....KKEFD.....Sayı: 12.....

canlandırmadır. Canlandırma salt canlı ve somut varlıkları değil, aynı zamanda nesneleri, bitkileri, hayvanları da imleyebilir. Tüm bu varlık ya da olgular yine insan ve insana ilgilendiren konularda birleşirler. Canlandırmalar dans, sözsüz oyun ya da monologlarla yapılabilir. Drama sadece ve sadece insana özgü olan canlandırma yoluyla yapılmasıyla diğer sanatlardan ayrılır. Canlı kişilerle yapılan bu fiziksel öge eylem ve yansılama koşulları ki, bu da dram sanatının içinde de var olan bir olgudur. “Dram sanatının birbirinden ayrılmayacak temel öğeleri yansılama, canlandırma ve aksiyondur” (Nutku, 1973: 6). Epik türden ayrı olarak drama bir anlatıcının bulunmasıyla değil canlandırma yoluyla söylem aktarımını sağlayan bir disiplindir. O halde dramayı öncelikle canlandırma, yansılama ve eylem sanatı olarak tanımlamak da yanlış olmasa gerek.

3. Dramanın Kavram Alanı

Eski Yunancada ‘bir şey yapma’ anlamında kullanılan drama sözcüğü, aynı zamanda oynamak anlamını da taşımaktadır. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere, katılanların anlamlı bir şey yapmalarıdır. “Drama insan yaşamındaki çeşitli durum ve devinimlerden doğar. Yaratıcı drama insanın kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkilerini grup çalışmalarında dram tekniği ve doğaçlama yöntemiyle incelemektedir” (H. Nutku, 2001:142).

Drama, her şeyin ötesinde insanla ilgili olan tüm duygu ve duyumsamaları üzerine kuruludur. Bu insana dair bir sorun, bir an, bir düşünce ya da duygunun anlatımını yani yaşamın kendisini betimler. Drama insanla ilgili olanı canlandırarak üreten bir süreçtir. “Gerçeği öğrenmekle elde edilen bilgi birikimi, güzelden alınan tadın heyecansal etkisi ile elele vermiş insanı güçlendirmiştir” (Şener, 1993: 10). Drama yaşamdaki bu gerçekliğin canlandırılması, yansıtılmasında şiir, resim, müzik gibi sanat dallarından da yararlanır. Ancak onlardan ayrı yanı yaşamın kişiler yoluyla canlandırılmasıdır. Ancak bu canlandırma yapılırken sözcüklerden, renklerden ve seslerden yararlanır. Kişiler yoluyla yapılan bu canlandırmalar salt insanı konu almaz. Drama çalışmalarında birey kolaylıkla bir hayvanı, bir bitkiyi, bir

nesneyi, bir böceği canlandırabilir. Ancak tüm bu canlı ya da cansız varlık ya da nesnelerin ortak noktaları insandır. Yani insanı ilgilendiren ya da konu alan her şey. İnsanla buluştuğu noktada drama amacına ulaşmış sayılabilir. Canlandırmalarda başat öge eylemdir. Eylem, bir davranış değişikliğine neden olan/olabilen harekettir. Eylem her zaman fiziksel bir durumu anlatsa da düşünsel bir edimin de hareketi koşulladığı unutulmamalıdır. Eylem her zaman hareket, dinamizm ve canlılığı anlatır. O halde, içinde eylem, canlandırma ve göstermeyi barındıran drama, herhangi bir konuşmayla ya da salt sözsüz de olabilir.

Tiyatro sanatı içinde de yer alan tüm bu öğeler, dramının ne kadar bu sanat dalına yakın ya da ayrı olduğu sorusunu akla getirir. Dram sanatının klasik tanımından ayrı olarak yani sahneye uygun biçimde yazılan yazından bir tür anlamı dışında bu kavramı yazınsal değerlilikle tiyatral nitelik kavramlarının sorgulamasını da ortaya koymaktadır. Antik tiyatronun gelişiminden bu yana, dram sözcüğü yalnızca “herhangi bir kimsenin herhangi bir şey yapması” değil, belli bir kimsenin, katılanlara anlamı olan bir şey yapması’dır” (Ö. Nutku, 2001: 27). Oysa dramının bir izleyici karşısında gerçekleşmesine gereksinimi de böyle bir amacı da yoktur. Tiyatro sanatının da tıpkı drama gibi kendine özgü kapsamı vardır. Tiyatro sanatı yönetmen, oyuncu, tasarımcı, teknisyen gibi kişilerin birlikte çalışmalarının ürünü olarak ortaya çıkar. Tiyatro metninin izleyici önünde oynanması demektir. Nitekim sözcüğün ‘seyir yeri’ anlamı da bu izlemek, görmek (theamai ve theasthai) duyularını çağrıştırmaktadır. “İnsana, insanla ilgili bir duyguyu, dramatik olanı, insan hayatını temel alan ve hayattaki bir sorunu, bir anı, bir düşünceyi ileten bir görünüm olan sanat dram sanatıdır” (Kırcı, 2003: 8). Beğeni kaygısını taşıyan tiyatro sanatı, üretiminden yazar, oyuncu ve seyircinin üçünün birden sorumlu oldukları bir etki ve tepki ilişkisi taşır. Yani sahnelenen oyun, izleyici ve oyuncu arasında bu etkileşimi sağlayacak biçimde yansıtılmadıkça başarıya ulaşmış sayılmaz. “Dram sanatı, insanla ilgili olan şeyi sanatsal bir yaratışla canlandıran üretim işidir. Dram sanatının odağında insan ve insanlığı ilgilendiren şeyler vardır. Dram sanatı, insanı ve insanlıkla ilgili şeyleri sanatsal bir yaratışla canlandırma

üretimini birbirinden ayırlamayacak temel öğeleri olan yansılama, canlandırma ve aksiyonla yapar” (Nutku, 1973: 6). Bir tiyatro yapıtı uyumla çalışılmış ortak bir yaratım sürecidir. Drama sürecinde de yansıtılan durum ya da olgu bir çok sanat dalının birlikteliği ile güçlenir. Örneğin, yazından roman, öykü, şiir gibi türlerden, müzikten ağırlıklı olarak ısınma çalışmalarında, resimden, fotoğraftan, heykel ve karikatürden, hareketiyle danstan yararlanır. Drama tüm bu sanat dallarını kapsayan tiyatrodan da teknik ve malzeme yönünden yararlanır. Herbert Read, “sanat eğitiminden amaç, daha çok 'iyi sanat eseri' yaratılması değil, daha iyi insanlar ve daha iyi toplumlar yaratılmasıdır” (San 1979: 11) der. Her ikisi de insanı ve onun içinde yaşadığı toplumu temel alır. “Dram sanatı, sanatların ortak malzemesi olan, yaşam gerçeğini ele alır, onu düş gücüyle besler, yorumlar, anlamlandırır ve sahnede canlandırılmak üzere kurgularken kendine özgü bir yöntem izler. Bu yöntemin asal özelliği insanı, kişiliği, ilişkileri ve eylemi ile ele almasıdır” (Şener, 1997: 153). Dramada amaç, oyun yazarı ya da oyuncu olmak değil, öncelikle düşünen ve düşündüklerini anlatabilen, paylaşabilen birey yaratmaktır. Drama tiyatro tekniklerinden yararlanarak yaşam kesitlerinin yansıtırıdır. Herhangi bir kavram, konu, durum, masal, şiir, öykü gibi yazınsal bir tür hatta bir sözcükle bile drama süreci başlatılabilir.

Eğitim alanında dramanın yansıtırı iki biçimde değerlendirilebilir. İlki, dramanın kendisinin bir alan olarak; ikincisi ise bir ders konusunun ya da ünitesinin öğretilmesinde bir yöntem olarak kullanılmasıdır. Bu değerlendirmeye göre drama hem başlı başına bir sanat eğitim alanı hem de bir öğretim yöntemidir. Bu kavramın nasıl isimlendirildiğine bakılacak olursa şu örnekler verilebilir. Amerika’da yaratıcı drama (creative drama), İngiltere’de eğitimde drama (Drama in education), Federal Almanya’da okul oyunu ya da oyun ve etkileşim (schulspiel, spiel un interaktion) (İlhan ve diğ. 2004: 3) olarak; Avustralya’da eğitimde drama, Fransa’da okul tiyatrosu ve Avusturya’da ise oyun olarak isimlendirildiği görülmektedir. (Morgül, 1999: 12).

Drama bir liderin veya öğretmenin önderliğinde bir durum, olay ya da anın tiyatro tekniklerinden de yararlanılarak yapılan bir grup etkinliği, çalışması ve canlandırmasıdır. Bu canlandırmalarda gerçek yaşam durumları kurgusal, kurgusal olaylar da gerçek olabilirler. Bir başka deyişle, gerek yaşanan gerekse imgesel olarak var olanlar yansıtılır. Grubu oluşturan her birey kendi öznel duygu, düşünce ve birikimlerinden yararlanarak bir yaşantı geçirebilir. Bu yaşantı, oyun, doğaçlama, rol oynama ve canlandırmalarla yapılabilir. Her drama etkinliği tekrarında aynısının bir kez daha yaratılmadığından tektir, özgündür. Bu nedenle de, öğreticidir. Bu süreçte kişi hem kendisini geliştirir hem de başkalarıyla etkileşim ve iletişim yoluyla çok yönlü bir değişim geçirir. Grup çalışması ve katılımıyla duyulara, davranışlara ve düşüncelere yönelik gelişim sağlar ki bu da duyuşsal, devinışsel ve düşünsel gelişimi doğrudan ilgilendirir. Yalnızca eğlendirme ve hoş vakit geçirtme amacı olmayan dramayı duygusal deneyimler kazandırarak yaşam, düşünce, davranışlar üzerinde etkileriyle değerlendirilmelidir. Mutlu ve sağlıklı kişinin edinmesi gereken “...niteliklerinin bir çoğu yaratıcı drama etkinlikleriyle etkili ve kalıcı bir şekilde kazandırılıp geliştirilebilmektedir” (Bozdoğan, 2003: 57).

Dramanın özünü oluşturan oyun ve canlandırmalar kişiyi eğlendirirken eğitir, öğretici olur. “Genelgeçer kullanımına baktığımızda oyun kavramının içinin boşaltıldığını ve ‘boş zamanları değerlendirme’yle eş tutulduğunu, küçümsenerek ‘ciddiyet’ hatta ‘dürüstlük2 kavramlarının karşısı olarak algılandığını görürüz. Böylesi bir çerçevede tanımladığımız sürece de, ne bu kavramın içinde var olan gerçek potansiyelin farkına varabilir, ne de onun itici gücünden yararlanmayı düşünebiliriz” (Dural, 2001: 211). İster eğlendirici bir amaç ister plastik bir değer taşıyan oyun her ikisinde de eğitbilimsel yöntemleri belirler. Çünkü drama olağan ve kendine özgü ilke ve kurallarıyla eğlenceli bir deneyimdir. Kendi içinde rahat ve güvende olan kişi de doğal olarak güvende duyumsar kendisini. Katılımcının drama sürecinde başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilmesi değil, üstlendiği role çok boyutlu bir yaklaşım geliştirmesi beklenir. Bu estetik doyumunu bir kez yaşayan birey, kendini anlatmanın ve anlamanın da yolunu açmış olur böylece. “İlkel insandan

başlayarak insanın çevresini tanıması, öğrenmesi, bilgi edinmesi ve sanatı oyunla başlamıştır" (Nutku, 1998: 14). Dünya sahnesindeki üstlenilecek değişik rollere adım atma ve her an bir oyun oynandığını bilme yaşamın bir alternatifini yaratır yani yaşamın yansımasını.

Oyun ve doğaçlamalarla beslenen drama çalışmalarının özellikle eğitim alanındaki katkılarını değerlendirecek olursa şunlar söylenebilir. Moral ve değer gelişimi, sorunlarla başa çıkma, soyut olanı somutlama, deneyim kazanma, iyimserlik, eşitlik, demokrasi, hoşgörü, ciddiyet, gönüllülük ve katılımcılık. Bunlar yanında, sosyalleşme, kendine ve başkalarına saygı duyma, güven kazanma, empati kurma, yaratıcı kimlik gelişimi, estetik ve duygusal gelişim, karşılaşılabilecek durumlara hazırlıklı olma, dil gelişimi, otokontrol, yeni şeyler öğrenme, duyarlılık edinme gibi eğitsel kazanımlar sunarken, bağımsız düşünme, karar verme ile de sosyal öğrenmeyi sağlar. "Drama, düşüncelerin iletişimde en temel ilkelerden biri, daha da önemlisi, uygarlığımızda insan davranışlarının bir tarzı durumuna geldi" (Esslin, 1996: 13). Drama dramatik anları insanların gülme, ağlama, sevinme, acıma, sevecenlik, korku duygularını, katharsise ulaşmalarını sağlayan en etkili yoldur. Şu halde drama yalnızca eğitsel değil aynı zamanda da sanatsal ve ekinel bir gelişimi destekleyerek kişinin içinde var olan yaratıcı ve eleştirel gücünü ortaya çıkarır.

Özellikle dil ve yazın alanında bilgilerin pekiştirilmesi ve bu bilgileri kitap sayfalarından yaşama aktarabilme, güncelleyebilme sıkıcı olarak değerlendirilen derslerin bile zevkli ve renkli olmasını sağlayabilir.

4. Eğitimde Drama

Eğitimde drama insanın öncelikle birey olarak özgüven kazandırır ve onun bilişsel, dil, motor ve sosyal açıdan gelişimini sağlar. İşbirliği yapabilmenin, diğerleri ile dayanışma ve yardımlaşmanın ve sorumluluk almanın zevkini yaşatır. Böylece birey, farklı görüş açılarına açık olabilmenin ve onları paylaşabilmenin önce kendini tanımaktan geçtiğinin ayırdına varır. Bir başka deyişle, yaşamı çok

yönlü algılayabilmeyi, eleştirmeyi, tartışmayı öğretir. Bir yandan kişiye değişik yaşantılar geçirirken, bir yandan da onun öğrendiklerini kalıcı kılar.

İçinde sosyalleşmeyi barındırmasıyla drama, tartışan, konuşan, gözleyen ve en önemlisi yaratan bireyin, katılımcının iletişim ve etkileşim yönünü doğrudan geliştirir. Her drama çalışması aslında bir sosyal gelişim sağlar. Çalışmaların bir grup etkinliği biçiminde düzenlenmiş oluşu zaten sosyalleşmenin ilk yolunu açmış olur. Kişinin rahat davranması ve doğal olması ancak grubu oluşturan katılımcıların birbirleriyle etkileşim ve iletişimleriyle, tanışmasıyla olası olabilir. Bu da, herkesin rahat ve özgür olduğu, güven duyduğu bir ortamda sağlanabilir. Drama etkinliklerinde katılımcılar imgelem gücünden de sıkça yararlanarak, son derece rahat, özgün ve doğal olarak kendilerini anlatma olanağına sahip olurlar. Bu etkinlikler kişinin önce kendisini, sonra da çevresini tanımasını ve ilişkilerini düzenlenmesini sağlar. Yani çocuğun iletişimi yaşayarak öğrendiği, gözlemlediği bir süreçtir. Çünkü kişi, dramanın uygulama çalışmalarında, özellikle de hazırlık ya da planlama aşamalarında düşünme, konuşma, dinlenme, anlatma ve iletişim kurma becerilerini kullanmaya itilir. Bu dilsel beceriler sözel olan iletişim yanında sözel olmayan iletişim biçimleriyle de kullanılabilir. Bu dilsel etkinlik çalışmalarıyla katılımcı, sesin vurgusunu, tınısını, sesletimini ya da hızını geliştirirken aynı zamanda sözcük dağarcığını da artırabilir. Bu yönden dramanın dilin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesine katkısı göz ardı edilemez. Bu gelişimler, davranış biçimleri, jestler, mimikler, konuşma biçimi ve çeşitli çıkarımlar yoluyla doğrudan monolog ya da diyaloglarla aktarılır.

Drama çalışmalarına katılan birey, deneyim kazanıp birikimlerini artırırken, yaratıcılık gücünü cesaretiyle bütünleştirir. “Dramatik eğitim özünde dramatik olan, eğitsel amaçlar yolunda öğrencilerin zihinleri ve duygularına odaklanan bir süreçtir” (Sağlam, 2004: 7). Dramatik etkinlikler, beceri sahibi, tutarlı ve anlayışlı bireyi yaşama kendi düşünceleri ile katılma yolunda destekler.

Drama, eğitim alanında öğrencilere öğrenim yaşamları sırasında zaman zaman yakındıkları ‘üretmememe’ kaygısıyla baş etme gücü verir. Eğitim ve

öğretimde duyuları harekete geçiren ve başarılarını artıran önemli etkinliklerdendir. Bu yöntem “insana olayları yaşatır, yaşantı kazandırır” (Kavcar ve diğ., 2003: 307). Üretken insanı yaratmada gerek okulun, gerek ailenin, gerekse sosyal çevrenin etkisi vardır. Kendisi için ‘hazır bir yaşam’ sunulan birey, yaşamının belli bir kesitinde rahattır. Bu süreklilik taşımadıkça anlam kazanamaz. Tıpkı “eğer bir insana balık verirsiniz doyar bir gün ama balık tutmasını öğretirseniz doyar bir ömür boyu” Çin atasözünde olduğu gibi kişiye gerekli olan onun adına problemini çözmek değil, çözüm yollarını öğretmektir. Bu çeşitli hipotezler kurma, formüller geliştirme ve onları sonuca ulaştırma biçimde bir aşamayla geliştirilebilir. “Dramada, bağımsız ve eleştirel düşünme, sosyal ve psikolojik duyarlılık, dil becerilerini geliştirme, duygu ve algı denetlemesi gibi eğitsel yönler yanında öğrenenin gereksinimleri, gelişimsel özellikleri, beklentileri ve yaratıcılığı önemslenmektedir. Bu nedenle de eğitimde drama değil, dramada eğitim süreci başlamıştır” (Genç, 2005).

İnsanı insan yapan en önemli ayrımların başında hiç kuşkusuz erdemi, hoşgörüsü ve empati kurabilme becerisi gelir. İnsan olma özellikleri bakımından ele alındığında dramının önemli kazanımları da bunlardır.

5. Drama Çalışmaları

Drama çalışmalarında ısınma, rahatlama, rol oynama (-mış gibi yapma), pandomim, doğaçlama, oluşum ve değerlendirme aşamalarının her biri iletişim ve etkileşimi artırır. Kişinin duyuşsal ve düşünsel olarak kendisini anlatabilmesini ve imgelem gücünü kullanmasını sağlar. Dramatik etkinlikleri dramatik oyun, doğaçlamalar, bir öykü ya da belli bir konuya dayalı rolleri içeren oyunlar içerebilirler.

Dramatik oyunlar sıklıkla yörünge içermeyen imgesel oyun olup katılımcıların tamamen kendi katkılarından yaratılır. Bu katkı onların daha önceki bilgi ve deneyimlerini kullanmalarını anlamını taşır.

Isınma çalışmalarının temel amacı dikkati toplama, çağrışım oluşturma, duyumsama ve bedeni gevşeten, rahatlatan ve esneklik kazandıran aşamadır.

kullanılması ya da kullanılmaması çalışmanın gerekli kılmasına bağlı ısınma çalışmaları, müzik ve ritm ile de kolaylaştırılıp verimi artırılabilir. Grubun birbirine kaynaşması, iç bedeni ve duyuları tanıma ve onlardan yararlanma, yansıma ısınma çalışmalarının hedefleridir.

Uygulama çalışmaları her yaş grubunun estetik zevk duyumsadığı oyun kurma ve bunları geliştirme aşamasıdır. Yaratıcılık sürecinin işleyişine bağlı olarak gelişen uygulama çalışmalarında belirlemeler ya da önceden bazı kestirimler yapmak da olası değildir. Katılımcıları çok yormadan sürecin gelişiminin izlenmesi ilerleyen aşamalarda ilginin dağılmaması ve yorgunluğun belirmemesi açısından yararlıdır. Uygulama çalışmalarında yaşam durumları en etkili biçimde doğaçlamalarla yapılabilir. Doğaçlamalar kişinin içinde geldiği gibi hareket etmeyi destekleyen en önemli çalışmalardandır. Ancak aniden ya da o anda gelişim anlamından çok daha önce hedefi saptanmış oyun ve canlandırmalar olarak görülmelidir. Bu etkinlik paylaşım, katılım, sorumluluk ve problem çözme gibi konularda destekleyicidirler. Drama etkinliklerinde mercek altında olan 'öğrenen' olduğu için kişi etkin olarak etkinliğin içinde yer alır. Bu da onun kendi yöntemleriyle dünyayı gözlemleme, araştırma ve sonunda keşfetme zevkini verecektir.

Tartışma aşaması bir süreç olarak drama etkinliklerinin başı, ortası ve sonunun değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesidir. Bu bir anlamda eleştirel bakış kazanmayı geliştiren en iyi yoldur. Değerlendirme, bireyin yaşantıdan neler kazandığının önemsenmesi olarak anlaşılmalı ve bu nedenle de kişiye değil, üstendiği role yönelik sorgulama yapılmalıdır.

Rahatlama aşaması etkinlik içinde kişinin enerjisini boşaltması yani rahatlama aşamasıdır. Gözlem ve duyulardan yararlanmayı amaçlayan rahatlama çalışmaları bedensel ya da düşünsel olarak hareketlerin uygulanımıdır. Bedensel rahatlama yanında düşünsel rahatlama da kişinin psikolojik sağlığı için son derece yararlıdır. Her çalışmanın sonunda yapılması zorunlu olmayan rahatlama çalışmalarında müziğin kullanılması yararlıdır.

SONUÇ

Dramanın amaçları, estetik duygu, heyecan uyandırma, zevk verme, eğlendirme, katılanı ayrıcalıklı bir birey yapmadır. Ancak bunların dışında, eğitici oluşu, katharsis yani bazı duygulardan arındırmaya etkisi de asla göz ardı edilmemelidir. Bir başka deyişle, katılımcının yaşantısıyla ilgili temel işlevleri duygusal etkiyle bağlaştıran en etkili yoldur. Eğitim kavramının çağrıştırdıkları ile dramanın kişiye kazanımları değerlendirildiğinde 'eğitimde drama' sözcüğünün bu edimleri kazandırmadaki etkilerinin yoğunluk derecesi, etkileri ile ters orantılı olmaktadır. Eğitim amaçlı yaratıcı drama, üzerinde ağırlıkla durulan konudur. Yaşantıların ve davranış biçimlerinin gözden geçirilmesi ve çeşitli içsel irdelemeler sonucunda kişinin yaşamında bilinçli ve istemli değişiklikler yapabilmesi -ki bu eğitimin de bir bakıma tanımlanmasıdır- dramanın geliştirici ve eğitici boyutunu imler. Bu bakış açısı akılda tutulduğunda, eğitimde drama değil drama yoluyla eğitim olduğu açıkça görülür. Bu yaklaşımla dramayı 'eğitimde drama' isimlendirmesiyle nitelemek onu sığ bir anlam alanında bırakmaktır.

Drama atölyesinde kişi, ister öğrenci ister öğretici kimliği ile gelsin, kendi payına bir şeyler kazanır, öğrenir ya da düşünür. Drama, özde öğretim programının eşsiz ve bütünüleyici bir ögesidir. Eğitimde sistemli ve devamlı drama eğitimi vermek, öğrencilere, değerlendirme, yaratma, keşfetme, çözümlemeye yönelik soru sorabilme becerilerine sahip olma şansı sağlar. Çünkü dramada bütün öğrenciler etkinliğe katılma hakkına sahiptir. Art zamanlı değil eşzamanlı bir oluşumu imleyen drama, hem eğlendirir, hem de öğretir.

Kişiye yaşamı kavrayabilmesi ya da anlamlandırabilmesi için drama önemli bir fırsattır. Kişiye, özel ya da iş yaşamında kalıcı ve yaşamsal izler bırakmakta tek yol drama ve bu yolla eğitimidir.

Kaynakça:

- Asan, C. (1999) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, (Geliştirilmiş İkinci Baskı), Samsun, Kardeşler Yayınevi.
- Bozdoğan, Z. (2003) **Okulda Rehberlik Etkileri ve Yaratıcı Drama**, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Çapa, Y. Çil, N. (2000) “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18: 69-73.
- Dural, T.A. (2001) “Oyun, Oyunun Gücü, Oynama İçgüdüğü ve Mimarlık Eğitimi”, **Göstergebilim Tartışmaları**, İstanbul, Multilingual, ss. 210-215.
- Esslin, M. (1996) **Dram Sanatının Alanı (Dram Sanatının Göstergeleri Sahne, Perde ve Ekrandaki Anlamları Nasıl Yaratılır)**, Çev: Özdemir Nutku, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Fidan, N. (1996) **Eğitim Psikolojisi Okulda Öğrenme ve Öğretme**, Ankara, Alkım Yayınevi.
- Genç, H. N. (2005) “Öğrenen Merkezli Eğitim ‘in’ Öğreten Merkezli Eğitim ‘out’ **Yeni Samsun**, Nisan.
- Gönen, S. Maskan; A. K. Kavak; M. T. Özek; N. Aşılıoğlu, B. (2001) “Öğretmen Adaylarının Mesleğe Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması” **Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi**, 13 (1): 255-258.
- İlhan Çakır, A; A.Okvuran; H. Ö. Adıgüzel (2004) **Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Drama**, İstanbul, M.E.B. Yayınları.
- Kavcar C; F. Oğuzkan; Ö. Aksoy (2003) **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Kırcı, M. (2003). **A.Turan Oflazoğlu’nun Tiyatrolarında Oyun Kişisi Olarak Osmanlı Padişahları**, Samsun, Deniz Kültür Yayınları.
- Kuran, K. (2002) **Öğretmenlik Mesleği (Niteliği ve Özellikleri)**. (Edit. A. Türkoğlu) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. (Birinci Basım). (133-148). Ankara, Mikro Yayınları.

.....Yıl: 2005.....KKEFD.....Sayı: 12.....

- Morgül, M. (1999) **Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba**. Ankara, Kök Yayıncılık.
- Nutku, H. (2001) **Oyun Sanatbilimi Dramaturgi**, İstanbul, Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro/ Kültür Dizisi,
- Nutku, Ö. (1973) **Dram Sanatı**. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Nutku, Ö. (1998) Oyun, Çocuk, Tiyatro, **İstanbul, Özgür Yayınları: 117.**
- Nutku, Ö. (2001) **Dram Sanatı Tiyatroya Giriş**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Ozil, Ş. (1990) "Eğitimde Öğrenci Boyutu" **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**, İstanbul, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, Cem Yayınevi; 165-173.
- Razon, N. (1990) "Yaratıcılığı Geliştirici Oyunla Eğitim" **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**, İstanbul, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, Cem Yayınevi, 213-221.
- Sağlam, T. (2004) "Dramatik Eğitim: Amaç mı? Araç mı?" **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, Sayı 17, Haziran.
- San, İ. (1979) **Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık**, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sayın, Ş. (1990) "Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem", **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**, İstanbul, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1. Cem Yayınevi.
- Şener, Sevda. (1993) "Tiyatronun Kaynağına İlişkin Kuramlar", **Oyundan Düşünceye**, Ankara, Gündoğan Yayınları, ss.9-36.
- Şener, Sevda. (1997) **Yaşamın Kırılma Noktasında Dram Sanatı**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Sünbül, A. M. (2001) Bir Meslek Olarak Öğretmenlik, (Editörler: Demirel, Ö. Kaya Z.) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ankara, Pegem A, 223-255,
- Tezcan, M. (1992) **Eğitim Sosyolojisi**. (Genişletilmiş 8. baskı), Ankara, Zirve Yayıncılık.

- Tutkun, Ö. F. (2002) **Okul ve Sınıf Ortamı.** (Edit. A. Türkoğlu) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. (Birinci Basım), Ankara, Mikro Yayınları. 233-252.